

جنبش‌های اجتماعي و فرهنگي ايران در گذر تاريخ

چهار مقاله در باره‌ي رخدادهای قرن اول تا پنجم هجري

www.ketab.ir

بیزان پناه شهناز، ۱۳۹۸ -
جنبشی اجتماعی و فرهنگی ایران در گذر تاریخ: چهار مقاله درباره‌ی
رخدادها و تحولات اول تا اوج و تری / شهناز بیزدان پناه.

تهران: آسمان نیلگون، ۱۳۹۸

ISBN: 978-622-6463-25-6

فهرست نویسی براساس اطلاعات ف.ا.

۱. ایران -- تاریخ -- قرن ۲ -- سده ها و خطابه ها

۲. شیعه -- تاریخ -- از آغاز تا ق. سنی.

۳. اسلام -- ایران -- تاریخ -- از آغاز تا قرن ۵ -- مقاله ها و خطابه ها

۹۵۵

DSR ۱۰۹

۱۳۹۸

۵۹۰۹۲۹۰

کتابخانه ملی ایران

جنبش های اجتماعي و فرهنگي ايران در گذر تاريخ

چهار مقاله در باره ي رخدادهای قرن اول تا پنجم هجري

مؤلف: شهناز يزدان پناه

سراستار: نغمه نقشين پور

جلد: مهشاد حيدري

صفحه: ۱۰۰ به نقشين پور

نوبت چاپ: اول

تاريخ چاپ: ۱۳۹۹

تيراژ: ۱۰۰ جلد

قيمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۶-۲۵-۶۴۶۳-۶۲۲-۷۸

کليه حقوق محفوظ است.

کيلومتر ۲۰ جاده مخصوص قبل از کاروان سرا سنگي

کوچه ي درخشان، پلاک ۱۴

تلفن: ۴۴۹۸۶۸۸۸

asemannilgoun@gmail.com

مرکز پخش: ۶۶۴۰۴۵۳۲

فهرست

- ۹ سخنی با خوانندگان
- ۱۳ ۱ / نقش دهقانان در اسلام‌پذیری ایران (۱۶-۴۵ هجری)
- ۳۱ ۲ / مرجئه و نقش آن در نهضت‌های ده‌موسوی
- ۵۳ ۳ / نقدی بر کتاب‌های الملل والنحل
- ۶۷ ۴ / تشیع در عصر آل بویه

سخنی با خوانندگان

تاریخ هر کشور آینه‌ای است از فرهنگ و سنن و باورهای ملی و مذهبی آن قوم، ملتی که تاریخ گذشته‌اش را بدانند، مانند شخصی است که حافظه‌اش را از دست داده و دچار فراموشی شده است. چنین شخصی به علت ناآگاهی از هویت اصلی خود و بی‌خبری از گذشته‌ی، راز ورودش سرگشته و پریشان است و نمی‌تواند گذشته و حال و آینده را به هم پیوند دهد؛ به همین سبب، نمی‌تواند از تجربیات گذشته‌ی خود برای بهتر شدن آینده و حتی همان حال بهره‌ی کافی ببرد و با تکرار آن‌ها هم خود را از آزمون‌ها و تجربیات - بدنامی - محروم می‌کند و هم به دلیل فراموشی تصور می‌کند در حال یادگیری و اندوختن تجربه‌ای نو است، در حالی که فراموشی تنها چیزی که برای او به ارمغان آورده، جدایی و در ماندن از تجربیات گذشته و فراگیری آموزه‌های جدید و نوینی است که دیگران که رفتار فراموشی نشدند آن‌ها را به کار می‌بندند و قافله‌سالار فراموشان می‌شوند.

در جامعه‌ی امروز ما، بسیاری از مردم تاریخ‌گزینند. علت آن را باید هم در نوشتارهای تاریخی و هم در نوع زندگی‌ای دانست که نسل کنونی برای خویشتن برگزیده است. درباره‌ی برگزیدن نوع زندگی این نسل سخنی به میان نمی‌آوریم، زیرا به نظر می‌رسد یکی از علل گریزپایی نسل فعلی بی‌انگیزگی آن‌ها نسبت به برخی از کتاب‌هایی است که عرضه می‌شوند، کتاب‌هایی که بیشتر برای

تحقیقات دانشگاهی و محققان قابل استفاده است تا عامه‌ی مردم.

آنچه مرا به نوشتن این کتاب ترغیب کرد علاقه‌مندی به تاریخ و گذشته‌ی این سرزمین کهن است. هرچه بیشتر در زمینه‌ی تاریخ مطالعه کردم، علاقه‌ام به این رشته بیشتر و مطالعاتم در این زمینه گسترده‌تر و تعجب و شگفتی‌ام نیز افزون‌تر شد. علاقه‌مندی به سبب تاریخ پرفراز و نشیبی که این سرزمین در خود نهفته دارد و شگفتی از جهت سخنان کسانی که تاریخ را داستان‌هایی گزافه و دور از حقیقت می‌پندارند و تصورشان بر این است که خواندن کتاب‌هایی که فقط آکنده از جنگ و مدح درباریان است چه سودی برای جامعه دارد، به خصوص جبرانی که تاریخ را کسالت‌آور می‌دانند و از آن گریزان‌اند. به راستی علت این همه بی‌میلی نسبت به مطالعات تاریخی چیست؟

عوامل بسیاری را می‌توان در این تاریخ‌گزیزی مؤثر دانست که سخن گفتن از همه‌ی آن‌ها در حوصله‌ی این نوشتار مختصر است و نه بیان همه‌ی آن‌ها سودی برای تاریخ‌گريزان دارد. ولی در این قسمت فقط به چند مورد اشاره می‌شود. مواردی که می‌تواند کمی و کاستی لذت‌بخش را جبران کند و دانشجویان تاریخ را به تفکر وادارد تا کتاب‌هایی با نثر روان و ساده و زبانی گویا برای عموم بنگارند و مشوق آن‌ها به سوی مطالب تاریخی باشند و آن‌ها را با این علم آشتی دهند.

بسیاری از کتاب‌های تاریخی چنان آکنده از منابع، مدارک‌اند که خواننده‌ی عادی که هدفش آگاهی بر تاریخ گذشته‌ی کشورش است، تحقیقاتی عالمانه، این کتاب‌ها را تخصصی می‌بیند و آن را نخوانده در گمراهی را بگانی می‌کند. برخی دیگر از کتاب‌ها، فقط به شرح جنگ‌ها و دلاوری‌های قهرمانان گذشته می‌پردازند به طوری که گویی تاریخ فقط داستان جنگ‌هاست. این دسته کتاب‌ها نیز نخواننده به حال خود رها می‌شوند. دسته‌ای دیگر نیز نگرش خاصی را دنبال می‌کنند و با امتناع از بیان حقایق تاریخی‌ای که آن را مغایر دیدگاه‌های خود می‌پندارند به تحریف و تحذیف تاریخ مشغول‌اند. این کتاب‌ها بیش از سایر کتاب‌ها دلسردی خواننده را به همراه دارند و چنین تصویری را ایجاد می‌کنند که تاریخ خلاصه‌شده از مثنوی تحریف در باب پیشینیان است و نمی‌توان از لا به لای این صفحات حقایق گذشته را دریافت.

این گونه نوشتارهای تاریخی سبب گردیده برخی از مردم (اگر نگوئیم اکثریت آنها) از تاریخ و هویت فرهنگی شان دور بمانند و نسبت به آن احساس بیگانگی کنند، به طوری که اگر گفته شود نوعی قهرگرایی نسبت به تاریخ در جامعه‌ی کنونی ایران پدید آمده است، گزاف نگفته‌ایم.

به نظر می‌رسد وقت آن رسیده که مطالب تاریخی را از کتاب‌های معتبریشین و مقالات تحلیلی نونوشته‌ی معاصر برگزینیم و با نثری ساده همراه با تحلیل‌های مستدل و اختصار جامع قرار دهیم. نوشتارهای تاریخی‌ای که نه آن قدر از منابع آگاهانه باشد که دلسردی خواننده را سبب شود و نه آن قدر بی محتوا و غیرمستدل باشند که خواننده از گریزان کنند. بسیاری از استادان و محققان و پژوهشگرانی که در حوزه‌ی علم تاریخ فعال‌اند بر این اعتقادند که کتاب‌های تاریخی باید همراه با تحلیل باشند. مطالبی نوبه خواننده ارائه دهند و تکرار همان مطالب نگاشته شده در کتاب‌ها، پیش‌پایان کاری است عبث و بی حاصل که قابل اعتنا نیستند. چنین دیدگاهی سبب شده تاریخ و هرآنچه به نوعی وابسته به آن است، تنها برای اهل تحقیق و علاقه‌مندان، رشته‌ی تاریخ قابل استفاده باشد و گروه عظیمی از مردم با تاریخ بیگانه شوند.

این کتاب که مجموعه‌ای از چهار مقاله در رهی گوشه‌هایی از تاریخ اجتماعی و فرهنگی ایران در قرون گذشته است، به نثری ساده نوشته شده است. سعی بر آن بوده است که با آوردن برخی از منابع معتدل و مستدل مطالب را گواهی دهد، ولی نه آن قدر که خواننده را از خواندن ادامه‌ی مطالب گریزان کند. این کتاب آغازگر مجموعه‌ای از مطالب تاریخی است که به مرور انتشار می‌یابد و بدیهی است که سستی و کاستی‌های بسیار دارد که با راهنمای این مجله و پژوهشگران می‌توان مطالب آن را غنا بخشید و در نهایت مجموعه‌ای منسجم و مستدل از مطالب تاریخی به جامعه عرضه نمود.

ش. یزدان‌پناه